

Андрэй Хадановіч

Старыя вершы

КАМУНІКАТ.ОРГ

***Рэдактар Юрась Бушлякоў
Карэктарка Надзея Шакун***

КАМУНІКАТ

Дыстрыбутар харызмы

Нішто, здаецца, не выклікала столькі нараканьняў у нашай літаратуры, як адсутнасьць у ёй інтэлектуалізму. Беларускі пісьменьнік заўсёды адчуваў сябе “сенам на асфальце”, а таму асабліва “не вытыркаўся”, розуму не дэманстраваў. Калі й зьяўляўся хто “дасьведчаны”, то, па-першае, адразу залічваўся ў арыгіналы; па-другое, у авангардысты; па-трэцяе, у вальнадумцы. Да нядаўняга часу пісьменьнік-інтэлектуал пачуваўся самотным, не раўнуючы Мэльмот-вандроўнік, а таму й вершы яго аптымізмам не вызначаліся, з трыбунаў і ў застольях не чыталіся.

Сёньняшняе жыцьцё літаратуры адметнае сваёй разнастайнасьцю. І нават інтэлектуалізм наш ужо разнастайны. Напрыклад, паэзію Андрэя Хадановіча зь нічыёй іншай зблытаць немагчыма. “Ружавашчокі дэкаданс” – так можна было б паэтычна акрэсьліць стыль, у якім ён працуе, хаця слова “працуе” выглядае недарэчным: верш яго, нягледзячы на клясычныя формы, успрымаецца лёгка, хутка і выклікае бясконцыя выбухі сьмеху. Жыцьцялюб Хадановіч незаўважна ламае традыцыйныя ўяўленьні, што інтэлектуалізм – гэта цьмянае, нечытальнае рэчыва для абраных.

Яго паэзія – тыповы прадукт постмадэрну, які, як вядома, прапагандуе зьліцьцё элітарнай і масавай культуры. У пэўным сэнсе постмадэрнізм – гэта пlynь-бульдозэр, што ліквідуе шчыліну паміж мастаком і публікаю, прафэсіяналам і дылетантам, ствараючы прыемную ілюзію “і-я-так-магу”.

*Ты сядзіш, схавайшыся ў альтанцы,
пішааш мудрагелістыя станцы.
Вязень слова, кемлівы штукар,
апалонік, малады Ікар.
У руцэ асадка, побач пляшка –
вершаваць увозуле няцяжка,
і ня шкода, што чарговы рым
верхагляду ўявіцца старым.
У душы руплівага паэты
ёсьць напалеонаўскія мэты,
але ўверсе дах, лічы, падох –
дрэнныя альтанкі ў гарадох! –*

іранізуе аўтар у вершы “Руплівец культуры”. Элінская альтанка аказваецца зь дзіравым дахам, але здараецца й наадварот, калі прарэхі “саўковай” рэальнасці ўмела маскуюцца бутафорскімі калёнамі антычных псеўдацытат. Відавочна, што рэчаіснасць ад гэтага не змяняецца, але ўспрымаецца весялей. Цытаты, алюзіі, перафразы, намёкі, матывы – увесь гэты гуманітарна-філялягічны друк выглядае вельмі натуральна ўпісаным у нашу будзённасць, якая, як высветлілася, добра кладзецца на клясычную мэтрыку.

Некалькі сьціплых заўваг зраблю я на конт ліставання :

Спадчыньнік рымскіх лістоў, не прафануй гэты жанр! /.../

Твой “ex infernis” – амаль што “на вёску да пэўнага дзеда”:

Хочаш адказ атрымаць – адас зваротны пакінь!

А рэпартажы зь пятлёй на шыі, з-пад шыбеніц пісьмы

Твой папярэднік табе ў горшых варунках складаў.

Для разьвітаньня ізь сябрам (сяброўкаю?) меў ён падставы:

Дыскурс і ўласная сьмерць там азначалі адно, –

чытаем мы ў “Пасланні да беларускага пошт-мадэрніста”, дзе Хадановіч, здаецца, пабіў усе магчымыя рэкорды *play non stop*, абгуляўшы ўсё, улучна з самім тэрмінам “постмадэрнізм”. *Postmodern* – у большасці эўрапейскіх моваў даслоўна чытаецца як “сучасная пошта”. Пошта – ліставаньне, ліставаньне – адрасат, адрасат – чытач, чытач – аўтар, аўтар – бартаўская “сьмерць аўтара”, сьмерць – шыбеніца, шыбеніца – пятля... Шыбеніца й пятля адпавядаюць “Лістом” і “Рэпартажу”, якія роўныя камэнтару, а камэнтар – ня толькі ўлюбёны жанр постмадэрністаў, але, у пэўным сэнсе, і спосаб мысленьня. Тэксты Хадановіча паводле ўспрымання на чытацкім роўні бліжэй за ўсё стаяць да крыжаванак, дзе два-тры неразгаданыя словы не псуюць настрою, а выклікаюць жаданьне зазірнуць у слоўнік. На першы погляд, усё здаецца такім простым і пазнавальным, што чытач атрымлівае сапраўдную асалоду ад тэксту. Гэта датычыць, напрыклад, “Выбраных месцаў зь ліставанья Івана Жахлівага й Н.К.Крупскай”, якія, безумоўна, ужо ў хуткім часе разыдуцца на безыменныя афарызмы кшталту “*Мір табе, жэншчына-вамн, дыстрыбутар чужое харызмы!*”

Між тым, прастасьць гэтага дасьціпнага твору – такая самая ўяўная, як і ўяўная прастасьць яго аўтара, які, апрача вершаванай творчасці, выкладае гісторыю замежнай літаратуры, займаецца мастацкім перакладам і піша літаратуразнаўчыя эсэ. Імітацыя антычнай мэтрыкі ў лістох паміж асобамі, чые імёны выклікаюць асацыяцыі з словам “таталітарызм”, – не выпадковасьць. У эстэтыцы існуе такі панятак – “дэман клясыкі”. Пад ім разумеюць

тое супярэчнае, зь якім мы сутыкаемся ў клясычным ідэале мастацтва, – імкненьне да формы, да ўзорнага выяўленьня прыгажосьці, але таксама й імкненьне да ўлады, падпарадкаваньне асаблівага й адзінкавага моцы ўсеагульнага і ўсеагульнай форме. Клясыка дэманічная менавіта ў сілу гэтай яе сутнасьці – як пошук улады й формы.

Стаўленьне да клясыкі ў А. Хадановіча свабоднае, іранічнае. Клясычная форма прымаецца й зноў ставіцца пад запытаньне, чары, што зыходзяць ад антычнасьці, шматразова зламаныя, пераасэнсаваныя – дэман ператвараецца ў гарэзьлівае чарцяня. “Выбраныя месцы...” Хадановіча – бліскучая ілюстрацыя панятку “постмадэрнісцкі клясыцызм”, з чаго вынікае, што беларуская літаратура ня толькі дасьпела да постмадэрну, але й мае разьвітыя формы.

Ня горшым узорам постмадэрнісцкага клясыцызму ёсьць і верш “Насьледаваньне Гарацэму”:

Я помнік ладжу ў кшталце манускрыпту.

Ня зьнішчыць сьцежкі да яго дзірван!

Я фін паміж пяскаў зямлі Эгіпту,

паміж калмыкаў – горды ўнук славян!

Няхай паўзуць па Беларусі чуткі,

што помнік маю, як і маю мець:

ня чэлес, пругкі і зусім ня гнуткі

(зь ім побач Аляксандраў слуп – малюткі),

ня біцэпсы трывалыя, як медзь,

ня кудзеры, ня вочы і ня персі –

штось іншае дае натхненьню рух!

*Не! Толькі дух мяне трымае ўверсе,
магутны дух, непераможны дух!*

Можна толькі парадавацца за аўтара й пажадаць усёй нашай літаратуры такога ж бадзёрага стану.

Ганна Кісьліцына

КАМУНІКАТ.ORG

I.
Вершы для К.

КАМУНКАТ.ORG

Руплівец культуры

Ты сядзіш, схаваўшыся ў альтанцы,
пішаш мудрагелістыя станцы.

Вязень слова, кемлівы штукар,
апалонік, малады Ікар.

У руцэ асадка, побач пляшка –
вершаваць увогуле няцяжка,
і ня шкода, што чарговы рым
верхагляду ўявіцца старым.

У душы руплівага паэты
ёсьць напалеонаўскія мэты,
але ўверсе дах, лічы, падох –
дрэнныя альтанкі ў гарадох! –
і зь нябёсаў кроплі, кроплі, кроплі...

Ты рымуеш і глытаеш соплі.

КАМУНІКАТ.ORG

Санэт

Амнезія – амністыя начным
і дзённым вязьням духу, сумны вынік
бясконцых разважаньняў аб адным
для грамадзян псыхіятрычных клінік,

смак кавы, цыгарэтаў лёгкі дым,
у фатуму пазычаны гадзіннік.
Спрабуючы застацца маладым,
ня ведаеш, што час – таксама цынік,

што самазахаваньне – пачуцьцё,
якое скарачае нам жыцьцё
куды мацней за кроплю нікатыну.

Агонь, вада і духавая медзь –
прыступкі да таго, каб зразумець,
што розум і вар'яцтва – ўсё адзіна.

Шызабары

Чэрап у чэраве, невычарпальны ды чэпкі,
нібы Чыпаліна ў чарзе па цыбулю.
Бітага мозгу шклянныя аскепкі
лятуць, што шалёныя кулі...
Рэчышча мёртвага рэчыва,
каляровых кавалкаў вясёлка,
пырскі сьвінцу
у праменьні барвовага сонца,
крошкі крывавага печыва –
людзі наконадні чорнага золку,
час надыходзіць канцу,
але гэта трывае бясконца.
А ў нябёсах аблокі, нібы вершаваная нізка.
Беларусь, я прыдумаў адзінку твайго атмасфэрнага ціску!
Шызабары, нібы закаханыя пары,
плывуць у паветры...
Беларусь, я люблю твае зоры і хмары,
і воды, і нетры,
і твае гарады, і вытворчасьці сродкі.
Перавернуцца ў трунах славутья продкі,
як пабачаць у вершах
пра нівы ды пожні.
Я паэта ня зь першых.
Магчыма, апошні
папяровы пацук, канцылярская кніга,
фаліант,
шызабармэн і шызабарыга,
шызалянт.

Сьмерць тлумача

М. Б.

Паўлітары ў дэканструкцыйнай п'янцы
табой адкаркаваныя, ды з форсам...
Самотны русаіст на прагулянцы
ў садох вісячых з Данасьен-Альфонсам.

Ты пішаш ліст да новай Аляізы,
раман Жан-Жака ў трох радках Басё...
Пасьля ідуць садысты і маркізы:
ў адной асобе, што хутчэй за ўсё.

Зьмест альбо кшталты, зьявы альбо іста,
адно ўяўленьні ці амаль што сэнс?
Так ці інакш, на кожнага садыста
працуе канвэнцыянальны цэнз.

Бо тое ўжо замацавалі, гэтае
зададзенае. *Dura lex, sed lex.*
Ракайльны век. Асьветніцтва з Асьветаю.
Скептычны розум і бясьпечны сэкс.

Ёсьць націск фіксаваны ў кожнай ўладзе,
што тлумам аддаецца ў галаве.
Сьмерць тлумача ва ўласным перакладзе
эквірытмію пульсу перарве.

Па-за мяжой канвэнцыі – вар'яцтва:
вар'яцтва як мастацкае прыймо.
На гэты конт мы рады не дамо,
бо тут, як кажуць, скончыцца мастацтва.

Ёсьць тая, што цябе не абміне, –

даніна паліглёту-моважэрцу,
каторая магутна, гучна мкне –
пакінуць рулю і трапляць у сэрцы.

КАМУНІКАТ.ORG

Ноч салідарнасці

Канібал наведвае страўню,
кывасмока наведвае донар.
Я таксама на першага траўня
ўспамінаю пра ўласны гонар.

Патаемнае ем карэньне,
што сем год сушу ў сутарэньні,
а пасья замаўляю таксоўку,
каб наведаць адну тусоўку;
і яна прылятае хутчэй
за таксоўкі звычайных начэй.

Я сядваю і гэткім чынам
падываюся над айчынным
краявідам, што мне зь дзяцінства
так знаёмы, – і да адзінства
ўсіх працоўных упэўнена крочу
праз паветра гэтае ночы,
што Вальпургіевай заве
той, у кім яшчэ гонар жыве.

У маіх словах няма падману:
ты спытай спадара Экермана,
бо ў справунку гэтым знарок ён
прылятае сёння на Брокен,
каб пазьней да грэцкіх каляд
пашыраць сябром далягляд,
фармаваць з нашчадкаў карэ,
а пасья – тэставаць на РЭ.
(РЭ – рэакцыя Экермана:
назіраецца ў бібліямана,
калі побач зьяўляюцца боты,
што калісьці належалі Гётэ.)

Пад цяжарнай поўняй на РЭ ты
можаш спраўдзіць сваё памяло:
ці ты Грэтхэн, сястра Мальгрэты,
ці ў Мальгрэты сясьцёр не было?

Гэтай ночы мы, людзі працы,
гэтаксама зьмямо ананас!
Гэтай ночы таемны радца
атрымае параду ў нас!

Гэтай ночы сьвятое Вальпургіі
мы belles-lettres пазбавім цноты:
драматургава – драматургу, а
ўсё астатняе – супраць Гётэ!

КАМУНІКАТ.ORG

Макабрычныя скокі

*Рызыка – страва высакародная!
Надпіс у сталоўцы*

1.

Дэкадэнт (сумесь грэкі й лаціны:
дэка – дзесяць, дэнт – дзесяць зубоў) –
гэта той, хто нястомна і нават са стомай
да агульназнаёмай і ўсім нам вядомай,
да прыгожай, пяшчотнай, прывабнай і любай,
нават дзесяцізубай ці нават бяззубай –
да апошняе ў сьвеце жанчыны
часьцяком адчувае любоў.

Totentanz –

белы танец, апошні шанц!
Не чытай Шэкспіра і Броўкі, –
прытулі сябе да сяброўкі!
Ліхам зьзяе ліхтар уначы...
Страціў лёгка – дыхай праз жабры,
а ня маеш сяброўкі – сябра
прытулі! Абра-швабра-макабра!
Danse macabre! Пакуль скачы!

2.

Дэкаданс (сумесь грэкі й французскай:
дэка – дзесяць, данс – танец такі) –
калі нехта з нагоды ці нат без прычыны
з выпадковай кабетай ці нават дзяўчынай,
мудрагелістым танцам партнэрку частуе
і забыўся зусім на адзіную, тую,
што ля вёскі ў сукеначцы вузкай
паласкала ў рацэ ручнікі.

Але зьмест

невядомы пакуль – замест

той Аленкі мо будзе бабуля:
косы, шыбеніцы ці кулі –
справа густу. Ідзі ў палон!
Сёньня рызыкаваць цікава,
ласуну – шляхетная страва.
Пяты акт, апошняя зьява...
Danse macabre! Заслона. Паклон.

КАМУНІКАТ.ORG

Насьледаваньне Гарацаму

Exegi monument (um)...

Я помнік ладжу ў кшталце манускрыпту.
Ня зьнішчыць сыцежкі да яго дзірван!
Я фін паміж пяскоў зямлі Эгіпту,
паміж калмыкаў – горды ўнук славян!

Няхай паўзуць па Беларусі чуткі,
што помнік маю, як і маю мець:
ня чэлес, пругкі і зусім ня гнуткі
(зь ім побач Аляксандраў слуп – малюткі!),
ня біцэпсы трывалья, як медзь,

ня кудзеры, ня вочы і ня персі –
штось іншае дае натхненьню рух!
Не! Толькі дух мяне трымае ўверсе,
магутны дух, непераможны дух!

Пакуль жывем пад месяцам і сонцам,
я ўсім вам буду ксёндз, імам, равін
(ці, можа, рабін?) – усё адно ўлюбёнцам!
Мяне ўсялякі існы тут ліцьвін

пазнае й будзе шанаваць: вяліка-
й малаліцьвін, белаліцьвін і дзікі
габрэй, балотаў сябра – паляшук,
і сябра бульбы – калярадзкі жук,

мае сябры – ад Каўнасу да Коўны,
ад Брэсту аж да Берасьця – жанкі!
Шчэ маем ім на станікі бавоўны,
шчэ маем валасоў на парыкі!

Бікіні ўлетку, а ўзіму пальчаткі,
ім будзе ўсё – ядваб і аксаміт!
Дык слухайце, таварышы нашчадкі:
я ўжо не чалавек – сучасны міт!

Ніхто з палякаў, маскалёў, туземцаў
майго імя ніколі не кране.
Мяне чакае ўдзячнасьць спадкаемцаў,
вас – вечныя ўспаміны пра мяне!

КАМУНІКАТ.ORG

Развагі ля адной карціны

Нібы ў адну й тую ж рэчку ўвайсьці альбо ў дзеўчыну двойчы,
двойчы глядзеца ў люстэрка адно спрабавацьнеш ты марна:
твар не пазнаеш чужы, у варожыя гледзячы вочы;
зрэнкі, як промні, адна у адной адаб'юцца папарна.

Вось палатно альбо вершы, Віткацы ці нават Гарацы,
рэалістычна на чвэрць і вар'яцтва амаль на траціну:
знаны мастак пасярэдзіне адпачывае ад працы
і Леўканоя ці нехта яшчэ аздабляе карціну.

Твар яе – быццам бы выклікам найпрыгажэйшым жанчынам.
Побач бадлераўскі кот, справа штосьці накшталт нацюрморту.
Мэтар здаволены, а на партрэце загадкавым чынам
рысы чароўныя ператвараюцца ў брыдкую морду.

Мо менавіта такая яе патаемная іста,
дбайнага плён назіраньня, паданы крыху ў іншасказе?
Мо хваравітыя сны з падсвядомасьці сюррэаліста,
візія непераможнага зла ў наркатычным экстазе?

З гэтых прыведзеных вэрсіяў можаш абраць ты любую:
горкая казань альбо вычварэньня тыповы гатунак.
Толькі адна нечаканая дробязь чамусьці турбуе –
намаляваны мастак тут нагадвае ўласны малюнак.

Тры непадобныя вонкава й чымсьці падобныя твары:
майстар, мадэлька, выява – і дзе тут чыё люстраваньне?
Ну і, нарэшце, чацьвертай, яшчэ патэнцыйнай пачварай
твар гледача паўстае ў незакончаным покуль трываньні...

Не заняпад (дэкадэнта папхні, як вучыў Заратустра!),
іншае штосьці жыцьцё надае жывапісным дзівацтвам.
Вонкавы сьвет – альбо майстра – ці нас адбіваць мае люстра,
што выпадкова й ня вельмі дакладна завецца мастацтвам?

* * *

Ты здымалася на фатастужку,
ты чакала сваю фатаптушку,
толькі птушкі пакуль не было:
яна, мабыць, зламала крыло
ці згубілася, нібы падкова,
адляцела амаль выпадкова
ў каляровы аптычны нябыт...
Добра здадзены першы іспыт:
ветразь, лодка (уклучна да ўклучыны),
фатаздымкі, абдымкі, заручыны...

Кожнай раніцы горкая кава –
ён сказаў, а табе нецікава.
Хлеб, гарэлка, цыбуля і лёк –
скрозь падманы ты бачыш здалёк.
Быць з табой па-дзіцячаму ўзьнёслам –
толькі спосаб застацца дарослым,
а твае патаемныя сны –
фатаптушкі апошняй вясны.
Над табою бясхмарнае неба,
пад табою вільготная глеба;
ты ня бачыла, як спакваля
пад табой высыхала зямля.
Ані хмар, ані сонечнай дымкі.
Ты рабіла свае фатаздымкі...

II.
Вершы для Н. Н.

КАМУНИКАТ.ORG

Ваенна-паветраны пёс

Ваенна-паветраны пёс
у тумане і сьнезе
ад восьмых з паловай нябёс
і да раньніх гадзін
у аўторак, калі ён няцотны,
снуе ў палянэзе
фігуры, заўсёды самотны,
заўсёды адзін.

Ваенна-паветраны пёс
не згубіў гімнасьцёркі;
васьмёркі і мёртвыя петлі
пляце, як лухту;
Вялікі й Малы можа Воз
без Палярнае зоркі,
як віялянчэль ад басэтлі,
адрозьніць, бо розныя маюць яны шырату й даўгату!

Ваенна-паветраны пёс –
больш ня просты сабака,
яго пераменлівы лёс –
больш ня будка-нара:
пітвом яму стала залева
сьвятла Скарпіёна і Рака
(і п'е, небарака!),
а ежай – Сусьветнага Дрэва
лістота й кара.

Лунаючы, як альбатрос,
і нястомны штогод,
ваенна-паветраны пёс
спадзяецца штогод
на тое, што ён несумненна

сустрэне прыгоду, –
што недзе чакае ваенна-
паветраны кот.

Ваенна-паветраны пёс
праляцеў у этэры –
і ўсіх навакольных
працяла каманда „зважай!”;
а я перагортваю стос
некранутай паперы:
ваенна-паветранай поўні насеньне
для здольных –
натхненья
ўраджай!

КАМУНІКАТ.ORG

Тэма з варыяцыямі

плача дзяўчынка
па сваім мячы
яе суцяшаюць
мяч у Сьвіслачы

дзеўчына плача
праз маю віну
адплывае мячык
у Беразіну

плача кабета
пэўна муж стары
не стае імгэнту
мячык у Дняпры

бабулька ў горы
ўнук пайшоў на фронт
недзе ў Чорным моры
ёсьць Эўксынскі Понт

ракеце мячык
трапіў пад крыло
кірляў ані качак
быццам не было

будзе па рыбах
сумаваць Трытон
небясьпечны выбух
восем мэгатон

вораг загінуў
сьлёзы на вачох
шмат падводных мінаў
маем мы ў мячох!

Выбар

я абіраю вольнасьць
як абіраюць бульбу
атожылак пінскай
пасья панямонскай
нарэшце чарнобыльскай
шляхты
(што сынку дапамагі табе
гэтыя ш-ш-шляхі?)
які атруціўшы атрамант
амаль не зважае на лямант
бо покуль ня момант
скуголіць раўці турбавацца
празь нейкія там бел-чырвона-
белыя плямы на мапе
згвалчанай колісь Эўропы

КАМУНІКАТ.ORG

Падшпарак-Пачварак

Я завуся Падшпарак-Пачварак,
бо паводжу сябе вельмі дрэнна.
Я аматар падступак і сварак;
не чытайце маралі – дарэмна!

Каб дабро пацярпела фіяска,
я гатовы пайсьці на злачынства...
Ах, спадар буржуін, калі ласка,
запішэце мяне ў буржуінства!

Адчуваю нашмат сябе ўтульней,
як залажу ў чужыя кішэні.
Пагуляць у дарослыя гульні
запрашаю – прымі запрашэньне!

Я юнак-падсвінак, юны злодзей.
Спадары, пашкадуйце дзяцінства:
я з маленства жыву на балоце –
запішэце мяне ў буржуінства!

Я страшэнна хачу бочку сочыва,
я страшэнна хачу кошык печыва,
а маё сэксуальнае рэчыва
ўсё чакае чагосьці жаночага!

Вам прадамся за смачную булку
(толькі страўнік – крыніца адзінства!),
палітычнага дайце прытулку –
запішэце мяне ў буржуінства!

Востраў Рым

Падвойны выбух, рынуты ў паветра,
люстранасыць рэха, новае ў старым,
ты назаўсёды кутні камень мэтра,
у вірным вершаваньні – востраў Рым.

За тое, што праз рыну рытурнэлі
льлеш літры літараў на млын стары,
цябе багомяць барды, мэнэстрэлі,
трузэры альбо проста песьняры.

Патрыманыя рымы – мне падтрымкай,
рыштункам і карынкай для ўдаўца.
Паміж гандлёўцаў рымавага рынку
любыва ўва мне пазнае спажыўца.

І на шляху сустрэўшы навальніцу,
я ведаю адзіны пэўны схоў:
трымаюся за рым, як за спадніцу, –
спадніцаемца ў патрымоне слоў!

Як рымару – забытая рымарня,
мне паратункам – занядбаны рым.
Складаю мінэзангі, але марна:
не апяяны спадарамі Грым.

Бо пошліну пашаны бярэ пошласыць,
і хутка кане ў пошлае эстэт:
ён проста з густу зьехаў – гэта пошасыць! –
па вушы занурыўшыся ў тандэт!

Глядзіць у кнігу – бачыць Дульсынэю,
зірне ў другую – бачыць Фігаро.
А я, бядак, з натугі пасінею,

імносячы пяснярскае дабро!

Хай акавіта з Гіпакрэны – вадкасьць,
якой не прапаноўваюць гасьцям,
але, пакуль рымую, мне няўцям,
што рымы – гэта зрынутае вартасць.

Хай вершаваньне скончыцца маной,
бо іншы вынік проста немагчымы,
але рымаць няўрымсьлівых рымы,
каб на паперу рынуцца рыной!

КАМУНІКАТ.ORG

Псэўдавэрлен

фіранкі на вокнах
сузор'і на шыбах
апоўначы вонках
астральнасьці выбух

у ноч крок за крокам
губляючы розум
навобмацак вокам
ня надта цьвярозым

сьвятоўнае ўчора
паноўнае сёньня
памкненьнямі ўгору
на небнае ўлоньне

сягае ўзрушэньне
апошняга роўню
пустыя кішэні
відзежы і поўня

астральнасьці выбух
апоўначы вонках
сузор'і на шыбах
фіранкі на вокнах

Стэфану Малярмэ, з удзячнасцю

Пра блакіт і дар паэмы,
І папоўдне фаўна
Засталася у народзе
Песьня з давён-даўна.

Семяжон-Пэрс

Шалпатацьне пчаснага шаленства,
рымаванай радасьці выток,
што на шалях краснага пісьменства
важыць дваццаць тысяч за радок –

раўналежна альбо прастастаўна
на паперу падаюць радкі:
нехта б'е ў званы, хтось сочыць фаўна,
хтосьці, зноўку робячы кідкі,

грае ў вежу із слановай косьці.
Знаўца хараства і прыгажосьці,
раніцою й нават уначы,
не пахіствацца спрабуючы,

пакідаючы кастальскі бровар,
ведае, як учыніць скандал,
сеўшы ўпотаікі на бацькаў ровар
(бацька – Гэліяс альбо Дэдал).

Вабіць *caelum*? Лепш застацца *цэлым*,
бо Пэгас ляціць наўскапыта!
Пасьля коітусу – каята;
сённяя – вэлюм, заўтра – парабэлюм!

Лепш знайсці праўдзівую лафу:
офіс зьняць, павесіць звонку шыльду

і пяць Крымгільду і Брунгільду,
беручы за кожную страфу.

Сапсаваць гармоніяй гармідар,
распачаць незразумелы сьпеў,
каб і Піндар, і звычайны піндар
на зямлі адзначыцца пасьпеў!

Статак мрой, стракатых альбо шэрых,
на паперу гнаць ад родных ніў;
шыхтаваць па два няспынны шэраг
рымаў, покуль нехта не спыніў!

КАМУНІКАТ.ORG

III.
Вершы для N.

КАМУНИКАТ.ORG

Дар паэмы

Нябёсаў нэйлён і аблокаў бавоўна,
вышэй – біжутэрыя зор.
Ня вельмі каштоўна –
звычайны рымовы узор.

Далёкі подых слоўнай завірухі,
круцельскі рытм, упэўненыя рухі
самнамбулы. Напэўна, штосьці мела
мне апавесьці – слухна, зразумела –
гармонія, умоўная ojczyzna
тожа. Бруднаю бялізнай,
карункавай, але ж усё чужою,
мне рэшткі сэнсу бачацца за ржою
з кагосьці запазычаных мэтафар:
амаль лямбард, дзе трансцэндэнтны явар
гукае адпаведную каліну
(яшчэ Бадлер казаў пра адпаведнікі –
глядзеце адпаведныя даведнікі);
кунсткамэра, лес сымбаляў, галіны...

Галіны сьвядомасьці – зьвіліны,
вачэй назіральныя шчыліны,
халодная мова,
зімовыя ўмовы
і верш, што таксама зімовы.

А пасья толькі боты
пазамежнай кабеты
і на сьнезе сьляды,
што вядуць назаўжды
ў пазамежжа,
мне пакінуўшы толькі крываваы адбітак абцаса:
гэта верная муза

паела ад пуза
паэтычнае ежы,
паэтычнага мяса.

КАМУНІКАТ.ORG

Аповесць пра сапраўднага чужынца

Я чужынец, які забівае раба...

З пэўнага няўісьненага верша

Я насамрэч чужаніца й нішто насамрэчна-чужынскае мне не чужое,
ненасамрэчна-чужынскае ці насамрэч-нечужынскае ўжо я,
нібы раба, забіваю на пляжы і, быццам араба, зь сябе выціскаю па кроплі,
каб, стаючыся напраўду чужынцам ад капелюша да абцаса пантоплі,
з гонарам вымавіць: так, насампраўдзе я ўжо наўсуцэль чужаніца,
бацька і маці таксама чужынцы, чужынка мая сужаніца,
сёстры й браты, і стрыечны пляменьнік, бабуля, і дзеці, і ўнукі,
і ненароджаны праўнук ім зробіцца без аніякай прынукі,
і спадкаемцы-нашчадкі, наступнікі покуль ня страцілі шанец –
кожны – прынамсі аднойчы – адчуе, што ён натуральны чужанец
(перапрашаю, чужынец), адчуе любою сваёю чужынскай вантробай,
кожнай чужынскай душэўнаю фібрай адчуе, што ён тут – пабочнай асобай,
ён тут сугней на самоце, мармоль у маркоце, закладнік такіх жа,

як сам ён, дзікунак:

гэткія дзеўчыны не пакладуць ні жыцця, ні каханьня

на ўласны швайцарскі рахунак

сына сваіх марнатраўных бацькоў і намарна пусканага часу –
часу зацятых і палкіх чужынцаў, тае неўтаймоўнае, дзікае расы,
што аніколі ня будзе празь верных насьледнікаў, собскіх сыноў пераймацца
(хай ужо тыя насьледуюць і пераймаюць, калі не лякаюцца марнае працы!),
што прыбірае відзежы ў ядваб, аздабляе фантомы каштоўным каменнем
і, імкнучы ў безназоўнай цямрэчы за пекным жаночым найменьнем,
кожнае ночы палюе на любасць і песьціць запал запаволенай міны,
кожнага дня захлынаецца мрояй пра тое, чаго не было, але так, быццам проста

гартае ўспаміны,

кожнага вечара ведае праўду, а зраньня ізноў дае веры – канец выдае на
пачатак!

(мова мяне выдае, пане Фройдзе!) – канечне, ізноў памыляецца – дурань! Ніякі

ты мой не нашчадак! –

я ў тваім веку таксама жанчын унікаў, але гэта былі насамперш прыгажуні,

а, па-другое, сапраўдныя дзеўчыны, а не фантомы ўяўленьня –
шальбера й шыбуні:
калі ўжо грэбаваць, дык найпакнейшаю ў сьвеце істотай,
каб, карыстаючы з добрай нагоды ўглядзеца ў суладную нагасыць і ўчуць
п'яны водар лістоты,
бачыць ня плоць алімпійскай красуні, бо нат багавіца чужынцу ня роўня,
а звычайнейшыя грудзі і сьпіны, і шыі, і рукі, і ногі ў мужчынскай пароўні
(зрэшты, у сьвеце празрыстых фіранак, дзе дома і сьцены віжуюць, за сьценам
ж – блазны і вязьні,
найпрыдатнейшае сховішча – ў пары расійскае лазьні!).

КАМУНІКАТ.ORG

Canto

Суцэльная цемра – хоць выкалі вока навокал.
Ня ўгледзіш людзей, камяніцаў – нічога навогул.
Прыступнае вуху стварае далёкае водгульле
таго, што для наскага зроку няўгледнае ўвогуле.
Знадворнае цемрадзі чмур атачае крывізны:
мурынкаю ў чорных панчохах і з чорнай бялізнай
на пругкіх прывабнасьцях (звыклых, штоночных, спрыкрэлых!)
згушчаюцца гукі гурмою на хісткіх арэлях –
на гушкалцы словаў, у рухах хістальніка фразы...
Абынач туга за абэцэдай месячных фазаў:
ні коўш-маладзік, ані поўня-малочная студня
няўгледныя сёньня, нябачныя ў сьвятдні і будні
нікому й нідзе, бы ніколі ўтары й не было
апукі паветранай, што адбівае сьвятло,
шпураючы кроплямі зоры, нібыта вясло,
якія ад нас крумкача засланіла крыло,
па ночнай красе нам пакінуўшы тхліну і тло,
нябеснаму сонечніку прыламаўшы сьцябло,
каб сьвет пакаціўся бярэвеньнем, згубіўшы шуло,
туды, дзе шыбуня, махляр, балбатун, памяло,
што, сеўшы на зэдлік, Пэгаса загнаў пад сядло,
асадку трымаючы моцна, як быццам кайло,
на шыбіну гледзячы – чорнае ночнае шкло,
нібы да Гадэсу нясе залатое жазло
(лірычны вулькан расчыняе сваё жарало,
каб выбухнуць ляваю – рымам чарговым на “ло”:
ён іх нагрувашчвае ў содні, лічы, паўкіло –
“Пятнаццатая!” – будзе шчэ! – ўсім паэтам назло
чарговы рэкорд зафіксуе папера-табло!),
сядзіць на варыльні, ад бессані змучаны Аргус,
пільнуе натхненьне, на свой касавурыцца аркуш:
яму, *аркушэру* й *асадніку*, льга спрабаваць
атрамантам сьвет зруйнаваны адрамантаваць,
і вось – ён гатуе чарговы няўежны тэрцэт,
паэт-вычварэнец, эпохі камічны фальцэт.

IV.
Вершы
й лісты для А.

КАМУНІКАТ.ORG

Пасланьне да беларускага пошт-мадэрніста

Слухаў нязмоўчны я гук лацінскае боскае мовы,
Хлопча насатага цень сэрцам зьбянтэжаным чуў.
Стала зайздросна: чаму я так не магу? Паспрабую
Я гэтаксама пяць – мо не такі ўжо й вярблюд?
Ведаю бо альфабэт, бо я гэтаксама пісьменны,
Бо гэтаксама магу стылем узьнёслым пісаць!
Ведаю тэрмінаў шмат: я з мэтадам творчым знаёмы,
І пра кірункі, і пра плыні я маю паймо!
Ведаю рымскіх сяброў, японскіх... Дарэчы, з табою
Зьвёў я знаёмства. Чаму ж не напісаць да сяброў?..
Склалася ўражаньне, што я ўжо дзесяць дзён у Варшаве;
Так мне, прынамсі, давёў шэраг тыповых прыкмет.
Першае: ямнікаў больш за вельмі прыстойную колькасьць
Ямаў, а звыклых катой, як падаецца, няма.
І па-другое: вакол сустракаю нязвыклыя шылды
Зь літарай „эр” замест „лэ” ў слове „аптэка” празь „е”.
Як у сталіцы – Маскве, і што за навіны даходзяць
З пэўным спазьненнем да вас, у места губэрнскае М.?
Тут я сустрэўся зь дзвюма маскоўскімі паннамі: ў польскай
Чуюцца праз МДУ лепш за мяне, дый нашмат.
Але апошнія дні па цэнтры амаль не сумую:
З чым не знаёмы я там? Звыклых здзяйсненьняў хада!
Калі пашчасьціла ўжо ў імперыі нам нарадзіцца –
Лепш у правінцыі жыць, тут альбо ў горадзе М...
З мораку, як мае быць, прыгожая выйшла паненка,
З пальцамі, як мае быць. Я ў ёй Аўрору пазнаў
Па характэрнай крыві на яе пурпуровых пазногцях:
Звычка прывабных дзяўчат – ладзіць сабе манікюр...
Перарываюся: трэ да тутэйшага бегчы „АВІДу”,
Каб неабходны мне штамп пашпарт мой не абмінуў...

Твор свой апошні стварыў: у апытальніку без выключэньняў,
Быццам на споведзі, я шчыра на усё адказаў.
Добра цяпер на душы – сабе я сумленьне палегчыў,

Ведаю, хто я, адкуль, што мне належыць рабіць.
Час свой марную цяпер у чарзе па часовую візу,
Нават праз тыдзень які маю яе атрымаць.
Так што я сёння, на жаль, пачуваюся быццам удома;
Сумна сьцьвярджаць, але факт: розьніцы я не адчуў.

Некалькі сьціплых заўваг зраблю я наконт ліставанья:
Спадчыньнік рымскіх лістоў, не прафануй гэты жанр!
Каб па амбiтных *belles-lettres* мы не атрымалі *lettre morte*,
Трэба ў прыватных лістох камэнтароў унікаць.
Твой „*ex infernis*” – амаль што „на вёску да пэўнага дзеда”:
Хочаш адказ атрымаць – адрас зваротны пакiнь!
А рэпартажы зь пятлэй на шыі, з-пад шыбенiц пiсьмы
Твой папярэднiк табе ў горшых варунках складаў.
Для развiтанья iзь сябрам (сяброўкаю?) меў ён падставы:
Дыскурс i ўласная сьмерць там азначалi адно.
Колькi нашчадкаў яшчэ ў сваiх тэстамэнтах ты ўспомнiш?
Колькi апошнiх „бывай” кiнеш сябром ты яшчэ?
Раз непазьбежна, што тэкст – адно рыхтаваньне да сьмерцi, –
Ў лялечны Тартар iдзi, нiбы праўдзiвы Арфэй!..
I па-апошняе: ёсьць недарэчнасьцi ў вершаскладаньнi.
Гучны пэнтамэтар наш, барбар, навошта псуеш?!
Страцiў павагу зусiм да скарбнiцы нашай культуры!
Лепш ужо рымы ўжывай, калi сумленьня нямаш!
Лепш раскажы пра таго багатадазнанага мужа,
Што аднавіў гарады: Трою, Пэргам, Iлiён!
Так будаваў, што цяпер усё гэта зноў не разбурыць
Шлiман цi iншы габрэй! *Aere perennius*, дык!
Пра будаўнiцтва калён, пiрамiд, бабiлёнскае вежы
Апавядзi мне ў лiсьце. Да будаўнiчых работ
Меў я цікавасьць заўжды, стаць дойдiдам марыў зь дзяцiнства:
Лепш за руiны дамы, бо не страляюць ва ўпор!..
Бачу знаёмы я твар: Аўрора iдзе з манiкюрам.
Цэлыя соднi прайшлi, покуль пасланьне пiсаў.
Мне засталася дадаць: *Carthaginem esse delendam!*
I праз чатыры гады тут расьцьвiце горад-сад!

Габрэйскае пытаньне

У цэнтры паганскіх дасьледзінаў
з грэкі й лаціны
мяне ўласнаручна вітаў
малады й пекны рабін
і нат запрашаў на Пурьмы...
Я ледзь не згадзіўся.

КАМУНІКАТ.ORG

Вершы пад эпіграфам

*Кайназой... не, хутчэй кайфназой!
Ты сядзеў сабе,
а пад табою
уздымалася Джамалюнгма.
Трэ было толькі сесьці на сраку:
вокамгненьне – і ты на вяршыні.*

Лешак Энгелькінг¹

To belarus or not to belarus?
Тут вам не кайфназой, і землятрус
тут немагчымы, бо ляндшафт раўнінны.
А калі нават дасягнеш вяршыні –
кар’еру скончыш, быццам ліст асенні:
у рэшце рэшт сядзець табе... на срацы!

¹ Пераклад з польскай аўтара.

**Выбраныя месцы зь ліставанья
Івана Жажлівага й Н. К. Крупскай**

1.

Хто гэта ў фінскай глушы на балоце, прабач, на самоце,
Воддаль ад блізкіх сяброў, ціха і проста жыве?
Ці ж гэта ты, та chérie, сяброўка дзяцінства й юнацтва,
Тая Надзея, зь якой разам вучыліся мы?
(Знаю, ты ў Смольным, а я ў Царскасельскім Ліцэі вучыўся.
Ну, не крыўдуй, што з таго? Нельга і пажартаваць!)
Пэўна, сумуеш: даўно не было таварыскіх пасланьняў;
Пэўна, пазнала мой стыль. Не памыляеся – я.
Маю надзею, што ты мяне зразумееш, Надзея,
Што адгукнешся на мой прыхапкам складзены ліст,
Што да прызнаньняў маіх паставісься ты із спагадай,
Не крытыкуючы шмат вершу слабога майго.

Цяжка ды вусыцішна мне ў славянскім братэрстве ўладарыць:
Кожны славянскі народ сёньня – нібыта чужы.
Фін і тунгус, і калмык выракаюцца блізкасці з намі,
Больш не жадаючы чуць голасу роднай крыві.
Толькі адзіны народ майго не пакінуў дагэтуль –
Гэта, сумневаў няма, твой шматпакутны народ.
Але нялёгка і зь ім, бо ёсьць яшчэ ворагі, Надзя,
Радзя нас пасварыць ды разбурыць наш саюз.
Ворагам нумар адзін стаюцца кабеты: упарта
Дзетак ня хочуць раджаць – узброеных сілаў аплот.
Я ім шматкротна казаў: раджайце, а мы дапаможам!
Быццам ня чуюць – пайшлі ўсе намаганьні на глум.
Ёсьць яшчэ вораг другі – вэтэраны вайны: паміраюць,
Вузячы сьмерцю сваёй кола надзейных сяброў.
Трэці мой вораг... лічы ворагамі ўсіх засталых,
І не памыліся – ўсе скону чакаюць майго!
Веры ня варта даваць анікому, ды ўсё ж найгнюсьнейшы
Вораг – нацдэмаўскі рух, поначы спаць не дае!

Гэтыя казаньнікі ўсе калябарацьяністы
 (“Казаньнік”, знаеш сама, – гэта ад слова “Казань”),
 Наскую Русь прадалі, хаўрусуючы з ханам казанскім,
 Што незалежнасьць ад нас здраднікам паабяцаў.
 Ды памыліліся зноў, пацярпеўшы на Волзе паразу:
 З кім не ўступай у хаўрус, а перамога Масква!
 Вось жа, ці варта з Масквою сварыцца? Мо лепш жыць у згодзе?
 Добра падумай. Адказ можаш даслаць мне лістом.

23 жакхівага 1552, Масква, Маўзалеі

2.

Вечна жыві, валадар Вялікай, Малое ды Белай,
 Наскай зямлі камандзір, вельмішаноўны Янук!
 Карэспандэнтка твая, нявартая царскае ласкі,
 Ліст атрымала і вось склала нарэшце адказ.

Перапрашаю найперш за колькасьць памылак: кампутар
 Покуль ня можа, на жаль, правапіс рэдагаваць
 (Артаграфічны кантроль у маім “адзінаццатым вордзе”
 Для “тарашкевіцы” ёсьць, а для “наркамаўкі” – не);
 Якасьць паперы і друк чорна-белы даруй, калі ласка;
 Выбач за вузкасьць палёў, за неразборлівы кегль
 (Шмат апавесці хачу, а паперы запас невялікі:
 Трэ берагчы, бо ізноў дрэвы шкадуе “грынпіс”!);
 За эканомны рэжым пры друку вось гэтых бачынаў
 (Хутка ў краіне зусім зьнікне атрамант) прабач!

Толькі надзея жыве – працаваць мем і ў горшых варунках.
 Рані няўісьненых мрой загартавалі нам дух.
 Зьзяе празь цемру й адчай нам памяць пра сьветлае Ўчора,
 Боскі агонь барацьбы ў распачы грэе душу:
 Зь ім прачынаемся, зь ім кладземся штоночы мы ў ложка,
 Нават у вусьцішніх снох думаем пра Беларусь;
 Зь ім умыкаем і зь ім вымыкаем штовечар кампутар,

І, націскаючы “выкл”, згадваем пра ВКЛ!
Мусім вас перамагчы, але ж мы не бязглуздыя дзеці,
Каб да пары адкрываць ворагу нашую моц.
Пільныя, будзем ад вас, як рэцэпт верасовага мёду,
Тайную зброю хаваць – родную мову сваю!
Беце ж у сэрца мячом, чужынцамі быць не давайце,
Кідайце нас у агонь ды аблівайце вадой
Нашыя целы ў мароз! Ня скорымся ды захварэем –
Вам жа пасья для ахвяр прыйдзеца лекі купляць!
Дык памятай, душагуб, пакараеш – рыхтуйся да помсты!
Ледзь толькі пальцам кранеш... ледзь толькі... лепш не спрабуй!

8 экавіка 1937, фальварак Вязні і К°

3.

Богу роўным станецца той сьмяротны,
Што будан сямейны з табой разьдзеліць,
Раявацьме поруч з такою порсткай,
Палкай кабетай!

Твой пяшчотны голас пачуе зблізку,
Любы твар убачыць у сьне й наяве,
Лёгкае дыханьне па кроплі вып’е
Ў цёмных прысадах!

Наварзе на вушка нясыціпых рэчаў,
А пасья занурыць у пацалунках:
Пацалуеш раз, а юрлівым вуснам
Хочацца болей...

Дай яму спазнаць і дабра, і ліха,
Дай яму сарваць незямное веды
З дрэва каталёгаў твае машыны
З назваю “Apple”!..

Мушу скончыць ліст: пару пільных справаў
Маю вырашаць, а найперш – павешу
Ўсіх стральцоў. Чакаю твайго адказу.

Ваня Жахлівы.

1 крэсавіка 598 (?) да н.э., выспа Віскас

4.

Не хвалюйся, Янук: сябра і мужа я
Ўсім на зайздрасьць знайшла (перадусім – табе).
Гарт прайшоўшы ў баёх, кулі і кайданы,
Ён – праўдзівы змагар, вонкава і ўнутры!

Вой, спартовец, мысьляр... цяжка й пералічыць;
Тройчы доктар навук быў бы, каб не царызм.
Шмат тамоў напісаў, ды напісаць яшчэ
Можа – толькі скажы! Ён у мяне такі!

Розум бачыш ва ўсім – лысіна да вусоў
Стала сымбалам для ворагаў і сяброў.
Бацька простым людзём, мсьціўца за свой народ,
Што цярпеў ад паноў, потым – ад спадароў!

Трывалейшы за сыпж гойстрых тваіх сякер,
Трывалейшы за медзь дробных тваіх манэт!
Мо і сьмешны камусь, ды зразумела ўсім:
Льга сьмяяцца зь яго – цяжка перамагчы!

9 траўня 25 да н.э., Капытоль

5.

Мір табе, жэншчына-вамп, дыстрыбутар чужое харызмы!
Salve, сяброўка чужых дзён і суворых начэй!
Мужа твайго пачытаў: стары Крупскі амаль бездакорны.
Спрактыкаванай рукі ўгледзіш адбітак ва ўсім.

Працы, нібыта сады, красуюць рыторыкай цуднай:
Кожны чарговы абзац, ведаеш, – поўны абзац!
Слова – пялёстак, а сказ – нібы кветкаю водар струменіць,
Тэзы і ў лютым цвітуць, бы на дварэ красавік!
Рацыю мае заўжды, як і стос нелегальных газэтаў,
Што кантрабандаю ў Менск возіць злачынец-габрэй
Мытнікам наперакор; дый з мытняю нешта ня тое,
Калі службовец яе прозвішча носіць Русо!
Зрэшты, навошта казаць пра мытню? Усё ў заняпадзе!
Так, для краіны маёй – выпрабаваньняў часы!
Дрэнная спадчына нам дасталася ад ветраных продкаў,
Што марнатраўна жылі і рабавалі зямлю:
Глебу, паветра, ваду, карысныя выкапні, багны,
Дрэвы, хмызы і траву, птушак і свойскіх жывёл,
Станцыі і цягнікі, масты, самалёты і танкі,
Карнікаў і партызан, вёсачкі і гарады,
Помнікі, сквэры, сады, прыбіральні і бібліятэкі,
Лазьні, музэі, кіно, шапікі і кірмашы –
Зьнішчылі ўсё, і цяпер нам не засталася нічога.
Як жа дзяржавай такой, людям такім кіраваць?
Да пабачэньня, сястра па крыві! Сужанцу прывітаньне!
Хай ён краінай сваёй правіць ня горш ад мяне!

22 чэргеня 1994, Пляўкі

6.

Дзякуй за ласку, Янук, за клопат пра наскія лёсы!
Не дачакаеься – шчэ, дзякаваць Богу, жывем:
Хоць і ў падмосьці, але ж – на рэшткі гішпанскага гранту;
Трохі з Ізраілю шле сябра наш, новы габрэй.
Ёсьць яшчэ шэлег-другі ў сямейнай скарбонцы, і можна
Нам спадзявацца, пакуль дыхае спонсар-другі!
Мой сужанец не дурны, бо ведае добра, зь якога
“Сораса” вершы растуць дзяржвыдавецтвам на злосьць.
Доступам у “Інтэрнэт” і сканэрам, і факс-мадэмам

Ён свой працоўны будан абсталяваў пакрысе,
Ператварыўшы Разьліў у друкарню нацдэмаўскай прэсы, –
Мроіць, што некалі ў нас зь яскаркі ўспыхне агонь.
Ведае, як захапіць у краіне чацьвертую ўладу,
І неўзабаве ўвесь друк будзе трымаць у руках:
“Нашую Ніву” й “Архэ”, “Крыніцу”, “Навінкі” і “Вулей”,
“Польмя”, “ЛіМ”, “Першацвёт”, “Вожык”, “Славянскій набат”,
“Юманітэ”, “Нью-Ёрк Таймс”, “Маскоўскія новасьці”, “Шпігель”,
“Таймс”, “Фігаро” і “Плэйбой”, “Монд” і “Вястун БДУ”...
Процьму выданьняў яшчэ неўзабаве паўсюдна захопіць.
Будзе занятак рукам – стосы паперы трымаць!
Заўтра – падшыўкі газэт, пазаўтра – вярхоўную ўладу!
Веру, таварыш Янук: прыйдзе нарэшце пара
Браць тэлеграф, тэлефон, тэлебачаньне з тэлемастамі,
Банкі, казармы, мэтро, фабрыкі і казыно,
Крамы, гатэлі, бістро, цырульні, малельні, патэльні,
Турмы, архіў КДБ і пастарункі ДАІ,
Помнікі, сквэры, сады, прыбіральні і бібліятэкі,
Лазьні, музэі, кіно, шапікі і кірмашы,
Станцыі і цягнікі, масты, самалёты і танкі,
Карнікаў і партызан, вёсачкі і гарады,
Глебу, паветра, ваду, карысныя выкапні, багны,
Дрэвы, хмызы і траву, птушак і свойскіх жывёл –
Возьмем усё! Толькі вас, крыважэрцаў праклятых, ня возьмем!
Нат не прасеце!..

7 глістапада 2017, Сьвенск-Вялікалітоўскі

V.
З замку ў замак
(галіцкі дывэртывэнт)

КАМУНІКАТ.ORG

1.
Казімеж

Я прыходжу на Казімеж
пахіснуць свой гойскі імідж –
рыхтык кракаўскі габрэй,
што спрадвеку веў тут рэй.

Размаўляю беларускай,
але кемлівыя ногі
кroach вуліцаю Вузкай
да Высокай сынагогі.

Вечнасьць чуецца ў этэры,
у дамох – знутры і звонку.
Рушу вуліцай Эстэры
й раптам згадваю пра жонку:

запасочаньні на сэрцы,
цвельці рэўнасьць самазманам
(усе мы трохі Артаксэрксы,
справу маючы з Аманам).

На блізу музэйным бруку
ля Старое сынагогі
дзеці граюць у апуку.
Ой, ратуйце, пэдагогі!

Кожны граў, прынамсі зрэдку,
і ў міноры, і ў мэнору:
бы кампутар у разэтку,
ён улучаны ў прастору,

у кагал, то бок у гміну
запаволенага чыну;

покуль тахкае гадзіннік,
але хутка будзе вынік.

Будзе тайная вячэрка
ў слыннай страўні “Арыэль”,
потым вогнішча і серка,
і гарачая купель...

Штучны рай для небаракаў.
Апантаных голяў статкі.
“Арыэль”. Казімеж. Кракаў.
Падарожныя нататкі.

Кракаў, габрэйская дзяльніца Казімеж

2.

3 замку ў замак

Чарговы дзень зацяглае вандроўкі.
Аўтобус шпарка рушыць па шашы.
За шыбай мірна пасьвяцца кароўкі
і неяк пастаральна на душы.

Неасьцярожна трапіўшы на тую
сьцяжыну, дзе й ня мроіш пра спачын,
увесь час што бачу, тое і натую,
пакуль стае ў нататніку бачын.

Касьцёлы, замкі, навамодны скансэн –
уражаньні зьбіраю спакваля
і хутка, нібы Хэмуль з Тувэ Янсан,
ня буду ведаць, што рабіць пасья.

З пасілкаў карыстаючы дармовых,
натхненьне б’е кастальскаю бруёй –

і я складаю вершы ў розных мовах,
дагэтуль не засвоіўшы сваёй.

Мілоскай мілавіцы ў дрэнным жарце
уголас загадаўшы “хэндэ хох!”,
занатаваў усе прыкметы жарсыці
у дзевяці з паловаю радкох.

Дзясяты пераможна накалякаў
і думаю, што гэта на вякі, –
зь “вячэраю” рымуючы “палякаў”,
з “крывёй” – “мілосыць”, з “сутоньнем” – “пазванкі”.

У словы, не пытаўшыся дазволу,
гуляю, бы з запалкамі дзіця.
З царквы ў гатэль, з музэю да касыцёлу,
із замку ў замак – формула быцця.

Замак у Красічыне

3. Готыка

Плынь уражаньняў сьвежых
змывае ізь зьвілінаў цьвіль.
Па байніцах і вежах
пазнаеш вялізарны стыль.
Сьвет аплатак і ружаў
сыгналы
здалёк табе шле.
Ты слухмяна напружыў
каналы
ўспрымання, але

недасяжныя шпілі

ды вычварныя вітражы –
ўсё ў вялізарным стылі
даводзіць, што ты тут чужы.
Нават замак душы
не пакіне надзей на заручыны:
ты чужынец на мшы,
недаверак, прафан, недалучаны.
На драўляным касьцёле
насенне гвалтоўных гадоў
прарасьце, ды ніколі
ня ўгледзіш пладоў, пагатоў

без патрэбы прымус
ды прынука,
покуль хлус,
ашуканец, манюка
лухту адмыслова
вярзе, –
па-за ёю ні слова,
ні гуку,
ты Страцім-Сэнс-Санс sans paroles, балазе

з сама першага дотыку
ўсё ж адчуваеш прыемнасьць
закаханасьці ў готыку –
нават бяз мрой пра ўзаемнасьць.

Дэбна Тарноўскае

4.

Nihil utilius sale et sole

Ані золата, срэбра ці нікель,
ані волава, мосенж ці сьпіж –
aut NaCl, aut nihil! –

і нясем свой штодзённы крыж

(што, дарэчы, зроблены з солі
і ніколі ня зьведае ржы),
салянныя волаты волі,
салянныя слупы мяжы.

Соль – салярнае боства ў ісьце,
ўвасабляе радасьць і боль;
па-за солью няма карысьці –
нат у сонцы, і ў гэтым соль.

Бо на ўсход, на захад, дзе-кольвек
шмат сустрэнеш яе імён:
ад паўночнага слова “Сольвэйг”
да паўднёвага “Салямон”;

міжнароднае “салідарнасьць”,
аргентынскае “сьмерць і бусоль”.
Страйк у страўніку – проста марнасьць,
калі побач ангельская соль.

Соль надзвычай пасуе да кварталы,
бо піўны аздабляе шум,
шумавіньне начэй – ня варта
забываць пра салёныя жарты,
бо засталыя словы – тлум.

І – нарэшце ў справунку солі –
вырашальная якасьць яе:
солі шмат не бывае ніколі,
шмата сала заўжды не стае!

Вушкам голкі ня пройдзе кэмэл,

і, вяртаючыся ў юдоль,
патэтычны і ўзьнёслы гэйнал
абрываю на ноце “соль”.

Вялічка, саляныя капальні, 136 мэтраў пад зямлёю

5. МытНікіфар

Ён ня граў на кіфары, ня плыў на Кіфэру (Цэтэру etc.),
на пытаньне, ці ён homo sum, без сумневаў і суму найпрост
падсумуе “sum hetaero”;
сьціплы мытнік, службовец мастацтва – страчаюцца й тыя, што
скупаць амбітней, –
ён працуе ў чаканьні на міт, занураецца ў міт, што падмуркам
ягонае мытні;
песьціць міт, што ніколі нічога нікому ні з кім і нідзе,
нейкім чынам штось пэўнае там адмываючы ў мытнай вадзе;
папярэднік прыйдучых памежнікаў Заўтра, якія пакуль –
парушальнікі межаў варожага Сёньня
і валодаюць мовай плыньней, зь нематы карыстаюцца плённей;
вынаходнік сьвятой прастаты, чарнабожнік складанай заганы,
шанаваны паўсюдна, паўсюль плятанічна каханы;
непісьменны стары, які б мог стаць прарокам, але ж не прарок,
бо на гэта ёсьць іншыя, – ён – пераймальнік прыроды, сьпявак
кшталту боскага птаства,
не шукае пасілку: мастацтва – насамрэч вялікае княства,
прапануе пажытак ды лекуе лякі, яго пазбаўляе адчаю;
і, прасякнуты ўсім, што наўкола, усім, што яго атачае,
ён займае пачэсны пасад леваруч ад калегі з Парыжу – найда-
сьведчанейшага мытніка, фаміліянта трох дзейных асобаў
культуры (раней іх таксама хапала!):
барбізонскага Хведара, правадыра ўсіх асьветнікаў Янкі-Якуба і
Янкі-Батыста (па-наскаму будзе Купала)!

Крыніца, музэй мастака Нікіфара

6.

Ноч у мытні пры старым замку

Сам насам із швэдрам, што кінуты ў кут,
сам насам із страчаным часам,
сам насам з уласнай прысутнасцю тут –
із столькім, што ўжо не сам насам, –

знадворку, бо замак замкнуты стары,
на пекную гледзячы зорку
(знадворку дачынна ўсяго, што ўнутры, –
так блізка, што ўжо не знадворку),

нарэшце стамлюся ад словаў, чужы
у некалі скончанай спрэчцы,
нарэшце спынюся на самай мяжы –
так позна, што ўжо не нарэшце.

Замак у Нядзіцах

7.

Ільвоў

Юрку Прахаську

Адапхнуцца ад Ратушняй вежы ды рынуцца ў бездань,
каб магутныя крылы паноўных над месцам званоў
падхапілі, панеслі, загойвалі даўнюю бессань,
занураючы ў фарбы ляткіх недабачаных сноў.

Бессэнсоўна лунаць, абмінаючы стрэчныя вежы,
прамінаючы коміны ў іхнай цаглянай красе.
І спачыць ад палёту, і ночныя пасьвіць відзежы
на бляшанай, старой, незнаёмай з дахоўкай страсе.

Назіраць, як у шпацырах бавяць свой час ільвавяне,

па сьпякотных гадзінах лагодны вітаючы змрок,
удыхаючы водар з густоўнай павохнай кавярні,
пад павекамі цемры павольна губляючы зрок.

Усьміхацца разумнаю ўсьмешкай крылатага блазна
жабраку, што пры цэрквах на вечных жабрачых правах.
А калі заманецца агледзець усё падрабязна –
і самога сябе нечакана знайсці далавах.

Заблукаць, загубіцца, заблытацца, трапіўшы долу,
ў камяніцах, дзе *genius loci* дагэтуль жывы.
Із шматлікіх сьвятыняў аддаць перавагу касьцёлу –
пасля шклянкі-другой каньяку ля армянскай царквы.

Ля муроў Бэрнардынаў піць піва зь вядомым паэтам;
калі ж зноў скалане навакольле вялізарны сьпіж,
павучынай сягнуць па-над галіцкім бабінным летам,
як паветраны зьмей, самагубна ўзьлятаючы ўвыш...

Заблукаўшы ў паветры, прасторы, няўісьненым міце,
каляровы матыль, папяровы кітайскі дракон
патанае ў блакіце, блакіце, блакіце, блакіце...
І вялізарны звон пераможна плыве наўздагон.

кастрычнік 1998, верасень 1999, Кракаў-Ільвой

VI.
Good morning!
ды іншыя антырымы

Даліле Самасыс прысьвячаецца

КАМУНІКАТ.ORG

Абязьвераны

абавязковая
абэцада
абяцанак

Алегорыя

алігархія
алігафрэнаў і
алігатараў

Амалфэя

у амальгаме
амаль фэя з
амаль малаком

Апраменьваньне

апранаха
апраметнай
апрычонасьці

Атрута

атракцыйны
атрымаўся
атрыбут

Багацьце

1.

багаткі й
багавіньне ў
багажы

2.

багны й
багнэты
багавіцы

Вартасьці

вар'ятаў
варта
вартаваць

Вобшук

вобмацкам у
воблаку
вобразаў

Водведкі

вобласыць
водару
водарасыцяў

Вопратка

вопрамецьцю
вобзем і ўся
водпаведзь

“Волат”

да волава
ці волі
ні на волас

Вонках

вомрак і
вопадзь
воплескаў

Вопіс

вобмаль
воблы й
вопыту

Вербніца

вярблюдаў
вэрбуюць у
вернікі

Грамніца

грамадзкая
граматыка
грамленьняў

Дольмэны

дольняе
дойлідзтва
долі

Дыктоўка

дыхтоўная
дыхатамія
дыху

Ершаскладаньне

ерась
ераў і
эўразійства

Жывасілам

жыгала
жыруецца
жыгучкай

Змораны

змагаюся
з мроямі ў
змроку

Зьвінавацілі

звышзвьіцяжэньне
звьілістае
звычаёвасыці

Зьдзіўленьне

здзіраньне
здзірванелае
здзейсьненасыці

Імкненьне

імглістае
імя
імошчкі

Казарма

казаньні
казюрак і
казлоў

Каралеўства

кара́лі
карантыннага
кардону

Крамзолі

крамніна
крамянай
крамолы

Крывія

кыві́зны
кывасмокаў
і пакрыўджаных

Лекцыі

лякайся
лексычнае
ляксы

Лётнік

летаваць у
летаргічных
летуценнях

Мацяя, 29

маца –
маці
мацункаў

Мы

мытнікі на
мыліцах
мысьленьня

Натрапіла

насамрэч
на самца
насарога

Нашэсьце

нашыя
на шыях
нашэньнікаў

Небаракі

неба й
небясьпека
небыцця

Нярэчыўнае

у нераце
нерэальная
нэрэіда

Оптымум

опэрны
опіюм
оптам

Паляваньне

палову
паліцы
на паліва

Пано

1.

паноптыкум
паноўнае
панурасьці

2.

панічы
панічнай
паняверкі

Пара

парываньне
поркацца ў
порах

Парада

у парась
парасон не
паратунак

Паўза

паўзь мяне
паўзе
паўзмрок

Good porning!

1.
посьпех і
поступ –
поспал

2.
попа й
попыт –
поплеч

3.
пост і
посьцілка –

попрыч

4.

посьмеха

потым і

пострах

5.

паралюш

парываньня –

пародыя

6.

помста й

порах і

попел

Проза

промні й

проліўні

пройшлага

Прыму́с

прымаю

прымат

прыкрасьці

Прыступкі

прысмак

прысутнасьці

прысуду

Прыхваткамі

прыхаваныя
прыхамаці
прыхільніцаў

Пялежаваны

пялёскацца ў
пялёнцы
пялёсткаў

Рандэву

раньнія
рамонкі на
рамёнах

Раскоша

раскашляўся
раскуголіўся
раскашэліўся

Рэха

рэшта ў
рэчышчы
рэчаіснасьці

Салажэрца

салённы
салядын
саладзіні

Спаджаемца

спадручна
спадзявацца
спадару

In pace

спачыць у
пацалунках з
пацуком

Сутнаснае

сутарагі
сутарэнных
стрэч

Трызьненье

трывала
трымацца
трынаццатым

Турботы

туляцца з
тузінам
туліпанаў

Уляганьне

улагодзіць
улюбёнае
ўлоньне

Увага

ваганты не
вагаюцца ў
вагоне

Фальклёрнае

фалянгі
фалясаў і
фальканэтаў

Харызма

харэаграфія
харавога
харчаваньня

Хвароба

хваткія
хвалі
хваленья

Хораша!

хордавыя ў
хораме й
хорам

Хулахупы

хупавая
хуліганка ў
хусьці

Ценяваць!

цэннасыць
цэнтнэра
цэнтнаў

Цэнзары

цэнтурыёны
ценяў і
цэнтаўраў

“Чарніла”

чараваньне
чарговае
чаркі

Шпага

шпаркая як
шпацыр
шпака

* * *

шолах на
шалях
шаленства

Экзамэн

экзотыка?
экзэкуцыя?
экзыстэнцыя!

Эўфуістычнае

эўрыка:
эфэктоўны
эўфэмізм

Юргіні

юрысдыкцыя

юрлівага

юнацтва

Юшка

ютраня ў

юдолі

юдафобаў

“Ягня”

ягомасьць

ягліцца на

ягадку

Яснавокая

я зь мілаю ў

язычлівым

язьміне

Якасьць

яканьне

як

якабінства

Зьмест:

Ганна Кісьліцына. Дыстрыбутар харызмы

I. Вершы для К.

Руплівец культуры
Санэт
Шызабары
Сьмерць тлумача
Ноч салідарнасьці
Макабрычныя скокі
Насьледаваньне Гарацаму
Развагі ля адной карціны
Ты здымалася на фатастужку...

II. Вершы для Н. Н.

Ваенна-паветраны пёс
Тэма з варыяцыямі
Выбар
Падшпарак-Пачварак
Востраў Рым
Псэўдавэрлен
Стэфану Малярмэ, з удзячнасьцю

III. Вершы для Н.

Дар паэмы
Аповесьць пра сапраўднага чужынца
Canto

IV. Вершы й лісты для А.

Пасланьне да беларускага пошт-мадэрніста
Габрэйскае пытаньне
Вершы пад эпіграфам
Выбраныя месцы зь ліставаньня Івана Жахлівага й Н. К. Крупскай:
1. “Хто гэта ў фінскай глушы на балоце, прабач, на самоце...”

2. “Вечна жыві, валадар Вялікай, Малое ды Белай...”
3. “Богу роўным станеца той сьмяротны...”
4. “Не хвалюйся, Янук: сябра і мужа я...”
5. “Мір табе, жэншчына-вамп, дыстрыбутар чужое харызмы...”
6. “Дзякуй за ласку, Янук, за клопат пра наскія лёсы...”

V. З замку ў замак (галіцкі дывэртысмант)

1. Казімеж
2. З замку ў замак
3. Готыка
4. Nihil utilius sale et sole
5. МытНікіфар
6. Ноч у мытні пры старым замку
7. Ільвоў

VI. Good porning! ды іншыя антырымы